

Nenasilje – stil politike za mir

16.12.2016.

Poruka Svetoga Oca Franje u prigodi proslave 50. Svjetskog dana mira, 1. siječnja 2017.

1. Na početku ove nove godine, upućujem srdačne želje za mirom narodima i zemljama svijeta, šefovima država i vlada, te vjerskim vođama i osobama odgovornim za različite sektore civilnog društva. Mir želim svakom muškarcu, ženi i djetetu te molim da nam svijest o tome da je svaka osoba stvorena na Božju sliku i priliku omogući da priznamo jedni druge kao svete darove urešene neizmjernim dostojanstvom. Poštujemo ovo naše "dublje dostojanstvo"[1] i neka aktivno nenasilje postane naš način života, napose u situacijama sukoba.

Ovo je pedeseta po redu poruka za Svjetski dan mira. U prvoj poruci, blaženi papa Pavao VI. obratio se svim ljudima, a ne samo katolicima, nedvosmislenim riječima: "Napokon je zorno izašlo na vidjelo da je mir jedini i pravi smjer ljudskog napretka, a ne napetosti uzrokovane ambicioznim nacionalizmima, nasilna osvajanja, kao ni represije koje služe kao uporište lažnog građanskog reda". Upozorio je na "opasnost koja se krije iza stava da se međunarodni sporovi ne mogu rješavati razumnim putem, to jest pregovorima utemeljenima na pravu, pravdi i jednakosti, već isključivo zastrašujućim i ubilačkim silama". Nasuprot tome, citirajući encikliku *Pacem in terris* svoga predšasnika svetog Ivana XXIII., veličao je "osjećaj i ljubav prema miru utemeljenom na istini, pravедnosti, slobodi i ljubavi"[2]. Upravo je impresivna aktualnost tih riječi, koje danas nisu ništa manje važne i urgentne no prije pedeset godina.

U ovoj prigodi želim se zadržati u razmišljanju o nenasilju kao stilu mirovne politike. Molim Boga da nam svima pomogne nenasilje usaditi i njegovati u našim najdubljim mislima i vrijednostima. Neka ljubav i nenasilje određuju način na koji postupamo jedni s drugima u našim međusobnim odnosima, u društvu kao i u međunarodnim odnosima. Kad se žrtve nasilja znaju othrvati kušnji osvete, one mogu postati najvjerodostojniji promicatelji nenasilnog mirotvorstva. Neka nenasilje – od lokalne razine i svakodnevnih situacija pa sve do svjetskog poretka – postane karakteristični stil naših odluka, naših odnosa i naših aktivnosti, pa i samog političkog života u svim njegovim oblicima.

Rastrgani svijet

2. Dok je prošlo stoljeće upoznalo razornost dvaju smrtonosnih svjetskih ratova, prijetnje nuklearnim ratom kao i veliki broj drugih sukoba, danas se, nažalost, suočavamo sa stravičnim svjetskim ratom koji se vodi u dijelovima. Nije lako znati je li svijet danas više ili manje nasilan no što je bio jučer, niti pomažu li suvremena sredstva komunikacije i veća mobilnost, koji karakteriziraju naše doba, da postanemo svjesniji ili pak da se sve više navikavamo na nasilje.

U svakom slučaju, znamo da nasilje "u dijelovima", na različite načine i na različitim razinama, izaziva golema trpljenja kojih smo veoma svjesni: ratovi u različitim zemljama i kontinentima; terorizam, kriminalitet i nepredvidljivi oružani napadi; zlostavljanje kojima su izloženi migranti i žrtve trgovine ljudima; uništavanje okoliša. Koja je svrha toga? Može li se nasiljem postići bio koji cilj trajne vrijednosti? Ne vodi li to tek razbuktavanju odmazdi i spirala smrtonosnih sukoba od čega koristi imaju tek malobrojni "gospodari rata"?

Nasilje nije lijek za naš rastrgani svijet. Uzvrćati nasiljem na nasilje dovodi, u najboljem slučaju, do prisilnih migracija i golemih patnji, jer se ogromne količine resursa preusmjeravaju u vojne svrhe i uskraćuju mladima, obiteljima u teškoćama, starijima, bolesnima i velikoj većini stanovnika našega svijeta za zadovoljavanje njihovih svakodnevnih potreba. U najgorem slučaju, to može dovesti do fizičke i duhovne smrti mnogih, ako ne i svih ljudi.

Radosna vijest

3. I sâm Isus je živio u vremenima u kojima je vladalo nasilje. Ipak, učio je da prava bojišnica, gdje se nasilje i mir

susreću, jest ljudsko srce: "Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli" (Mk 7, 21). Ali Kristova poruka, u pogledu te stvarnosti, nudi radikalno pozitivan pristup. On je neumorno propovijedao Božju bezuvjetnu ljubav, koja prihvaća i oprašta i učio je svoje učenike da ljube svoje neprijatelje (usp. Mt 5, 44) i okrenu drugi obraz (usp. Mt 5, 39). Kad je zaustavio tužitelje koji su htjeli kamenovati ženu uhvaćenu u preljubu (usp. Iv 8, 1-11) i kad je, u noći uoči svoje smrti, rekao Petru da zadjene mač svoj u korice (usp. Mt 26, 52), Isus je pokazao put nenasilja kojim je hodio do samoga kraja, sve do križa, kojim je uspostavio mir i razorio neprijateljstvo (usp. Ef 2, 14-16). Stoga, onaj tko prihvati Isusovu Radosnu vijest zna prepoznati nasilje koje nosi u sebi i pušta Božjem milosrđu da ga ozdravi, postajući tako sredstvom pomirenja, prema poticajnim riječima svetoga Franje Asiškog: "Kao što mir naviještate ustima, tako ga još više imajte u svojim srcima"[3].

Da bismo i danas bili istinski Isusovi učenici, trebamo prigrliti njegovo učenje o nenasilju. Ono, kao što je primijetio moj predšasnik Benedikt XVI., "je realno jer uzima u obzir da u svijetu postoji previše nasilja, previše nepravde, te da se stoga to stanje ne može prevladati drukčije već tako da mu se suprotstavimo s više ljubavi i dobrote. To "više" dolazi od Boga"[4]. U nastavku snažno naglašava: "Nenasilje za kršćane nije puko taktičko ponašanje, nego čovjekov način postojanja, stav onoga koji je tako uvjeren u Božju ljubav i njegovu moć, da se ne boji hvatati u koštac sa zlom oboružan jedino ljubavlju i istinom. Ljubav prema neprijatelju srž je "kršćanske revolucije"[5]. Evanđeoska zapovijed ljubite svoje neprijatelje (Lk 6, 27) s pravom se smatra "magna chartom" kršćanskog nenasilja". Ono se ne sastoji u tome da se "predamo pred zlom [...] nego u tome da na zlo odgovorimo dobrom (usp. Rim 12, 17-21), raskidajući na taj način okove nepravde"[6].

Snažnije od nasilja

4. Nenasilje se katkad doživljava kao predaju, nedostatak sudjelovanja i pasivnost, ali u stvarnosti to nije tako. Prilikom primanja Nobelove nagrade za mir 1979. godine, Majka Terezija jasno je izrekla svoju poruku aktivnog nenasilja: "Mi u našoj obitelji ne trebamo bombe i oružje, uništavanje da bismo donijeli mir već samo zajedništvo, da jedni druge ljubimo [...] I moći ćemo svladati sve zlo koje je u svijetu"[7]. Jer snaga oružja je varljiva. "Dok trgovci oružjem rade svoj posao, postoje siromašni mirotvorci koji daju svoje živote kako bi pomogli jednoj osobi, a zatim još jednoj i još jednoj i još jednoj"; za te mirotvorce Majka Terezija je "simbol, slika našeg vremena"[8]. U rujnu prošle godine, imao sam veliku radost proglasiti je svetom. Pohvalio sam njezinu spremnost da bude dostupna svima "kroz prihvaćanje i obranu ljudskog života, onog nerođenog i onog napuštenog i odbačenog. [...] Priginjala se nad nemoćnima, ostavljenima da umru pokraj ceste, gledajući u njima dostojanstvo koje im je Bog dao; preko nje njihov glas mogli su čuti moćnici ovoga svijeta, da prepoznaju svoje krivnje zbog zločinâ – zločinâ! – siromaštva koje su oni sami stvorili"[9]. Kao odgovor na to, njezina misija – i u tome predstavlja tisuće, štoviše milijune osoba – bila je ići ususret žrtvama s velikodušnošću i predanošću, dodirujući i povijajući svako ranjeno tijelo, liječeći svaki slomljeni život.

Nenasilje koje se provodi odlučno i dosljedno polučilo je impresivne rezultate. Uspjesi koje su postigli Mahatma Gandhi i Khan Abdul Ghaffar Khan u oslobođenju Indije, te Martin Luther King, Jr. u borbi protiv rasne diskriminacije neće nikada pasti u zaborav. Žene su osobito predvodnice nenasilja, poput, primjerice, Leymahe Gbowee i tisuća liberijskih žena, koje su organizirale molitvene susrete i nenasilne prosvjede (pray-ins) kojima su izborili mirovne pregovore na visokoj razini za završetak drugoga građanskog rata u Liberiji.

Ne smijemo zaboraviti ni desetljeće od epohalne važnosti koje je završilo padom komunističkih režima u Europi. Kršćanske su zajednice dale svoj doprinos ustrajnom molitvom i hrabrim djelovanjem. Poseban su utjecaj izvršili služba i učenje svetog Ivana Pavla II. Razmišljajući o događajima iz 1989. u svojoj enciklici *Centesimus annus* iz 1991. godine, moj predšasnik istaknuo je činjenicu da se epohalnu promjenu u životima ljudi, narodâ i državâ ostvaruje "mirnom borbom koja se služila samo oružjem istine i pravde"[10]. Ta mirna politička tranzicija je omogućena dijelom "nenasilnim zalaganjem ljudi koji su, dok bi uvijek odbijali da popuste moći sile, uvijek znali naći, od slučaja do slučaja, djelotvorne oblike kako bi pružili svjedočanstvo za istinu". Ivan Pavao II. zaključuje: "Neka ljudi nauče boriti se za pravdu bez nasilja, odričući se klasne borbe u unutarnjim razmiricama, kao i rata u onim međunarodnim"[11].

Crkva je bila aktivno uključena u provedbu nenasilnih strategija promicanja mira u mnogim zemljama, potičući čak i najnasilnije aktere da ulože napore za izgrađivanje pravednog i trajnog mira.

Takvi napori poduzeti u prilog žrtvama nepravde i nasilja nisu isključiva baština Katoličke Crkve, već su svojstveni mnogim religijskim tradicijama, za koje "suosjećanje i nenasilje su od bitne važnosti i pokazuju put života"[12]. Ja nedvosmisleno potvrđujem da "nijedna religija nije teroristička"[13]. Nasiljem se oskvrnjuje Božje ime.[14] Neka nam nikada ne dosadi ponavljati: "Nikada se Božje ime ne može koristiti za opravdavanje nasilja. Mir je jedini svet. Jedino mir je svet, a ne rat!"[15].

Obiteljski korijeni nenasilne politike

5. Ako nasilje ima svoj izvor u ljudskom srcu, tada je bitno da se nenasilje prakticira prije svega unutar obitelji. To je sastavni dio one radosti ljubavi koju sam opisao u ožujku ove godine u svojoj pobudnici *Amoris laetitia*, na zaključenju dvije godine dugog razmišljanja Crkve o braku i obitelji. Obitelj je nezamjenjiva kalionica gdje supružnici, roditelji i djeca, braća i sestre, uče komunicirati i nesebično se brinuti jedni za druge i gdje se trvenja, pa čak i konflikti ne rješavaju silom, već dijalogom, poštivanjem, traženjem dobra drugoga, milosrđem i opraštanjem.[16] Iz obitelji se radost ljubavi širi u svijetu i zrači na cijelo društvo[17]. Uostalom, etika bratstva i mirnog suživota između pojedinaca i naroda ne može se temeljiti na logici straha, nasilja i zatvorenosti, već na odgovornosti, poštivanju i iskrenom dijalogu. U vezi s tim, upućujem apel za razoružanje i zabranu i ukidanje nuklearnog oružja: nuklearno zastrašivanje i prijetnja zajamčenog uzajamnog uništenja nikako ne mogu biti temelj takve etike[18]. S jednakom neodložnošću molim da se stane na kraj nasilju u obitelji i zlostavljanju žena i djece.

Jubilej milosrđa, koji je završio u studenom ove godine, bio je poziv svakome od nas da pogledamo u dubinu svog srca i dopustimo Božjem milosrđu da u nj uđe. Jubilejska nam je godina pomogla shvatiti koliko su brojne i različite osobe i društvene skupine s kojima se postupa s ravnodušnošću i koje su izložene nepravdi i nasilju. I oni su dio naše "obitelji"; oni su naša braća i sestre. Politika nenasilja mora započeti unutar četiri zida vlastitog doma, a zatim se proširiti na cijelu ljudsku obitelj. "Sveta Terezija iz Lisieuxa poziva nas da se vježbamo u malom putu ljubavi, da ne propustimo prigodu da kažemo lijepu riječ, uputimo osmijeh ili učinimo bilo koju malu gestu koja širi mir i prijateljstvo. Cjelovita ekologija sastoji se i od jednostavnih svakidašnjih gesta, kojima prekidamo logiku nasilja, iskorištavanja i sebičnosti".[19]

Moj poziv

6. Izgrađivanje mira aktivnim nenasiljem je prirodna i nužna dopuna stalnim nastojanjima Crkve oko ograničavanja uporabe sile primjenom moralnih normi; ona to ostvaruje sudjelovanjem u radu međunarodnih institucija i stručnim doprinosom mnogobrojnih kršćana izradi zakonodavstva na svim razinama. Sâm Isus nam nudi "priručnik" iz te strategije mirotvorstva u takozvanoj Propovijedi na gori. Osam blaženstva (usp. Mt 5, 3-10) oslikavaju portret osobe koju bismo mogli okarakterizirati kao blaženu, dobru i vjerodostojnu. Blaženi su krotki, govori Isus, milosrdni, mirotvorci, oni koji su čista srca, oni koji gladaju i žedaju za pravедnošću.

To je ujedno program i izazov za političke i vjerske vođe, voditelje međunarodnih institucija i upravitelje poduzeća i medijskih kuća iz cijeloga svijeta: primijeniti blaženstva u obavljanju svojih dužnosti. To je izazov izgrađivati društvo, zajednicu ili poduzeće za koje su odgovorni djelujući kao mirotvorci i pokazati milosrđe odbijajući odbacivati osobe, nanositi štetu okolišu ili nastojati pobijediti po svaku cijenu. To zahtijeva raspoloživost "suočiti se s konfliktom, riješiti ga i pretvoriti u kariku lanca novog procesa"[20]. Djelovati na ovaj način znači izabrati solidarnost kao način stvaranja povijesti i izgrađivanja prijateljstva u društvu. Aktivno nenasilje predstavlja način na koji se pokazuje da je jedinstvo zaista moćnije i plodnije od konflikta. Sve u svijetu je međusobno duboko povezano.[21] Može se, sigurno, dogoditi da razlike izazovu trvenja, ali valja nam se s njima suočiti konstruktivno i nenasilno, tako da "konflikti, napetosti i protivštine mogu dostići mnogoliko jedinstvo koje donosi novi život", čuvajući "dragocjene potencijale strana među kojima postoji kontrast"[22].

Mogu zajamčiti da će Crkva pomoći sve napore oko izgrađivanja mira također aktivnim i kreativnim nenasiljem. Dana 1. siječnja 2017. godine započet će s radom novi Dikasterij za promicanje cjelovitog ljudskog razvoja, koji će pomagati Crkvi da promiče na sve učinkovitiji način "neprocjenjiva dobra pravde, mira i očuvanja stvorenoga svijeta" kao i brigu za migrante, "ljude u potrebi, bolesne i odbačene, marginalizirane i žrtve oružanih sukoba i prirodnih nepogoda, zatvorenike, nezaposlene i žrtve svih oblika ropstva i mučenja".[23] Svako djelovanje u tome pravcu, ma koliko skromno bilo, pomaže u izgrađivanju svijeta bez nasilja, što predstavlja prvi korak prema pravdi i miru.

Zaključak

7. Ovu poruku, prema tradiciji, potpisujem 8. prosinca, na svetkovinu Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije. Marija je Kraljica mira. Prilikom rođenja njezina Sina, anđeli su davali slavu Boga i zaželjeli mir na zemlji muškarcima i ženama dobre volje (usp. Lk 2, 14). Molimo Djevicu da nas vodi na našem putu.

"Svi želimo mir. Mnogi ga izgrađuju svakodnevno malim gestama a mnogi od njih pate, ali ipak strpljivo ustraju u svojim nastojanjima da budu mirotvorci"[24]. Trudimo se u 2017. godini postati, svojom molitvom i djelima, ljudi koji su odagnali nasilje iz vlastitog srca, iz svojih riječi i djela, i koji izgrađuju nenasilne zajednice koje se brinu za naš zajednički dom. "Ništa nije nemoguće ako se obratimo Bogu u molitvi. Svi možemo biti mirotvorci"[25]. (IKA)

Iz Vatikana, 8. prosinca 2016.